

Michiel Stroink

De notaris en het meisje

2017 Prometheus Amsterdam

HOOFDSTUK I

Het laagland

Voor Anna was het de vijfde keer dat ze het begrafenisritueel aanschouwde. Bij de vorige processie mocht ze voor het eerst met de vrouwen meelopen. Ze droeg toen een zwarte overrok die ze bij iedere stap tot aan haar enkels de kleigrond in trapte.

Nu zat ze gehurkt achter de kruiwagen met het zware gevoel in haar keel en kon ze zich niet eens meer voorstellen hoe licht het leven was toen ze met de kinderen mee mocht huppelen, achter de bellen en de fakkels aan.

De stoet trok langs het ondiep en zou nog eenmaal in de richting van het dorp komen voor hij afboog naar het droogveld. De dikke mist die over het laagland dreef, leek er altijd te zijn als er dingen gebeurden die God niet mocht zien. Nu zorgde Hij ervoor dat Anna alleen de kop, het midden en de staart van de meanderende rouwstoet zag.

‘Het lijkt op een aal.’ De krassende mannenstem kwam van achteren, naast de schuur. ‘Hij kronkelt het moeras in.’

De man was niet van het laagland. Hij droeg een zwarte overjas over een donker pak, en onder de hoed die tot aan zijn wenkbrauwen over zijn voorhoofd was getrokken, staarden twee kraalogen haar onafgebroken aan. Onder zijn linkeroog liep een litteken, als een traan, langs zijn neus tot aan zijn mondhoek.

Het duurde even voor Anna de man vanuit hurkzit durfde aan te spreken.

‘Wie bent u, meneer? Bent u soms familie?’ Anna stond op en wilde een stap naar achteren zetten, maar stootte tegen de kruiwagen aan.

‘Je bent mooi. Geen kleikop, je hebt een fijn gezicht. Hoe oud ben je, meisje?’

‘Ik ben zeventien, bijna achttien. Ik heet Anna. Wie bent u?’

De glimlach van de man drukte het litteken schuin omhoog. ‘Bijna achttien, toe maar. Waar zijn je ouders, meisje?’

‘Mijn vader en moeder lopen mee. Ze lopen naar het droogveld. Ze zijn pas rond de middag weer terug.’

‘Werkt je vader aan het veen of op het veld?’

‘Mijn vader werkt op het veld. Mijn broers werken aan het veen, als stikkers.’

‘Lopen je broers ook mee?’

‘Iedereen loopt mee. Wat komt u doen? Wie bent u, meneer?’

De man lachte opnieuw. ‘Je bent nieuwsgierig. Dat is ongeleefd. Ik ben op doorreis. Ik ben koopman.’

De kop van de stoet kwam langzaam in het zicht. Anna hoorde de bellen en het blaffen van de honden en wist dat ze de laatste bocht voor het droogveld naderden.

‘En waarom ben jij hier? Zou je niet mee moeten lopen met de rest?’

Anna wist niet of ze die vraag kon beantwoorden. ‘Dat weet ik eigenlijk niet, meneer. Ik kan dat niet goed uitleggen.’

‘Dat hoeft ook niet hoor, meisje. Ik zal je met rust laten. Ik denk dat ik even een stuk met de groep meeloop. Misschien zie ik je straks nog. Zul je dan wat minder vragen stellen?’

2

Het laagland was een uitgehold stuk aarde waar je overheen zou kijken als je je hoofd plat op de grond zou leggen. De moerassen waren langzaam maar zeker afgestoken en door de geulen en kanalen zou een buitenstaander kunnen denken dat er een systeem bestond, maar in werkelijkheid was het de willekeur die de omgeving domineerde.

Hier en daar was het land ontgonnen en op andere plekken ademde het moeras dampen uit die zich, tijdens de mistmaanden, ver-

mengden tot de deken die het land aan de realiteit onttrok.

De koloniën waren opgedroogd of uitgewaaierd en in de schemerzone werd geleefd volgens de wetten van de ouden en de sterken. Onder die omstandigheden bestond er misschien een dertigtal dorpen die de naam nauwelijks verdienden. Het waren gemeenschappen die geboren waren uit een mengelmoes. Een samenraapsel van verlatenen die de voorkeur gaven aan het gezamenlijk lijden boven eenzaam sterven.

Anna woonde met honderddertig andere zielen in het zogenaamde Zuiderdorp. Families, op een hoop geharkte gezinnen, bewoonden twintig huizen die in veel gevallen tegen elkaar aan drukten en voornamelijk bestonden uit het wrakkige hout van betere tijden. Net als de huizen steunde de gemeenschap op elkaar en wankelde het geheel bij iedere onverwachte zucht.

De vader van Anna werkte op het land en genoot daardoor meer aanzien dan het gros van het dorp, dat uit turfstekers bestond. Hij verbouwde gewassen en creëerde waarde terwijl de stekers de grond uitsluitend verarmden. Anna was de middelste van de zeven kinderen en ze was de jongste dochter. Haar moeder was ziekelijk en teer en nauwelijks in staat het gezin te verzorgen. De huishoudelijke taken waren in de eerste plaats de verantwoordelijkheid van Martha, Anna's zus. Samen volgden ze de bevelen van hun moeder op, die ze meestal vanuit haar bedstee kenbaar maakte.

Het laagland kende zijn eigen regels en wetten. Ze werden overzien en nageleefd door een raad van mannen die werd voorgezeten door de predikant. Als je in het moeras geboren werd, zou je er ook sterven. De dagen die tussen geboorte en dood lagen werden besloten en ingevuld door mensen die ouder waren en bij wie ieder restje hoop en verbeelding allang vervlogen was.

Zo werd tijdens het vollemaansgericht na haar eerste menstruatie besloten dat Anna op haar achttiende verjaardag zou trouwen met Jakob, oudste zoon van Jacob de Krooier, tweede stikker bij de oostelijke veenput, en de verpersoonlijking van alles wat ze haatte.

De dag na de raad was hij, na de werkdag, op haar afgekomen. Voor de gelegenheid had hij zijn bonkige vuisten in zijn broekzakken verstoep.

‘Het is besloten, hè?’ Na zijn constatering spuugde hij een groene snotkegel weg. Het slijm landde tussen hen in en leek daarmee de kloof die tussen hen lag te benadrukken.

‘Wat is er besloten?’ Ze wilde het hem horen zeggen. Ze wilde hem duidelijk maken dat dit tegen alles inging waar ze van droomde. Ze wilde hem het verschil laten voelen. Hij moest weten dat de raadsleden konden doen wat ze wilden – al smeedden ze een stalen kooi, zonder deur om het tweetal heen – maar dat ze nooit zou berusten in een situatie die leidde tot iets wat haar kon verplichten ook maar iets te delen met deze man. Ze wilde hem vernederen, voordat alles begon. Ze wilde hem pijn doen en ze had maar één vraag nodig om dit duidelijk te maken.

De boomlange man verschrompelde en werd een jongetje dat keek alsof hij varkens zag vliegen.

‘Nou gewoon... Dat jij en ik... Ze hebben besloten dat jij en ik... Je weet wel.’

‘Wat dan?’

‘Dat wij gaan trouwen, Anna. Dat weet je best!’ Jakob draaide zich om, schopte een plag weg en spuugde opnieuw wat snot uit. Nu landde het projectiel ver uit haar richting naast de trog waar hij op mikte.

De processie kronkelde terug langs dezelfde weg die ze eerder had afgelegd. De zon stond al hoog aan de hemel, maar was nauwelijks in staat de schemer te breken. De stoet was aan de achterkant al uitgevaaierd. De kinderen renden om elkaar heen alsof er niks was gebeurd, zorgeloos en nietsvermoedend onderweg naar de eerste zon-

de die hen ergens in de toekomst onmiskenbaar opwachttte, om hun leven voor altijd in duisternis onder te dompelen. De kop van de slang draaide nog een keer naar het noorden, om daarna definitief in de richting van het dorp te lopen. In de buik van de stoet ontdekte Anna de hoed van de man met de kraalogen. Ze draaide zich om en ging naar binnen.

Door het raam zag ze de kop dichterbij komen. Jakob liep bijna vooraan. Alleen de fakkeldragers en de predikant gingen hem voor. Naast hem liepen zijn vader en zijn oom. De laatste hield zijn hand onafgebroken op Jakobs schouder. Iedereen was erbij. Behalve Jonas. Die lag nu voor altijd op het droge.

5

Al zolang Anna zich kon herinneren werd ze pas echt wakker als de zon onderging. De dag was van het ritme en de sleur. In het donker was alles helderder. De mist loste op en de sterren speelden spelletjes met haar verbeelding. In het donker leek de wereld groter, en als de maan op zijn bolst was en Anna dacht dat ze hem bijna aan kon raken, dan voelde ze zich licht. In de nacht sloop ze het huis uit en lag ze soms uren naast de boom op het bietenveld te staren naar het vonkende sterrenlicht. Als ze lang genoeg in de sterren staarde voor ze haar ogen dichtkneep, leek het alsof ze de vlammetjes in haar hoofd kon prenten en dan waren ze voor even helemaal van haar.

Op zo'n warme lentedag waarin Anna het dwaallicht oogstte, staarde ze plotseling voor het eerst in de ogen van Jonas. Ze had hem niet horen aankomen en hij zat op zijn hurken naast haar hoofd.

‘Ben je je huis kwijt?’

Anna dacht dat ze de vraag begreep. ‘Ik weet het niet. Ik denk het wel.’ De jongen voelde op een vreemde manier vertrouwd. Misschien was het zijn rustige ademhaling of misschien was het omdat hij anders was, zoals zij.

Jonas kwam naast haar liggen. ‘Zie je die ster?’ Met zijn linkerarm

wees hij in de diepte haar favoriete ster aan. Zijn schouder raakte haar rechteroor.

‘Dat is Polaris. De Poolster. Hij weet de weg.’ Jonas liet haar de sterrenbeelden zien die bepalen waar het noorden is.

‘En als ik niet naar het noorden wil?’

‘Dan draai je je om en loop je de andere kant op.’

Misschien maakte het antwoord haar zo gelukkig omdat het zo simpel was. Of misschien was het fijn dat ze niet de enige was die dacht dat er een keuze was.

‘Waarom lig je niet in je bed?’ Jonas had zijn arm laten zakken en legde zijn hoofd tegen haar oor aan.

‘Een bed is een plank van een kastje waar je je lichaam op legt als je het niet gebruikt. Nu heb ik het nodig.’

Jonas knikte. ‘Dat begrijp ik wel.’

6

De hele zomer fonkelden Jonas en Anna om elkaar heen. Overdag van een grote afstand, maar altijd in het zicht, en ’s nachts lagen ze samen, onder de eikenboom, starend naar de toekomst, rillend van de rare warmte die ze elkaar bezorgden. De dagen duurden lang. Te lang. Niet alleen omdat de maan in de zomer maar een figurant was, maar ook omdat ze iedere seconde van de dag dat ze niet bij Jonas kon zijn dubbel telde.

‘Maar waarom kunnen we niet weggaan?’ Anna fluisterde de vraag nu voor de derde keer in zijn oor, en steeds hoopte ze op een ander antwoord.

‘Ze zullen ons vinden.’

‘Dan gaan we nog verder.’

‘Waar moeten we dan naartoe?’

‘Dat maakt niet uit.’

‘Wat gaan we doen?’

‘Als we maar weg zijn bij de rest.’

‘Dat wordt ons nooit vergeven.’

Telkens wanneer Anna de eenvoudige vraag stelde, kwamen er lastigere vragen bij. Anna wilde vrij zijn. Jonas wilde onschuldig blijven. Hij was al dieper weggezakt in het moeras dan zij.

Anna voelde dat er bij Jonas geen ruimte voor ratio was. Hij moest het willen, zoals zij ernaar verlangde, dus pakte ze die nacht zijn hand en draaide haar neus naar het zachte plekje in zijn hals. Ze ademde het verlangen in zijn oor en drukte zijn handpalm stevig tegen haar bovenlijf. Met die ene zucht laaide de lust in Jonas op en er bestond geen enkel argument dat zijn onschuld kon beschermen.

7

Het donker was meer dan ooit alleen van hen. De lust verdreef langzaam iedere behoedzaamheid en omdat de nachten te kort waren, snoepten ze steeds vaker stukjes van de dag af. Op het laagland was iedere minieme verandering direct merkbaar, maar Anna en Jonas hadden elkaar verblind en verdoofd en ze waren vergeten dat er meer mensen waren.

Op de laatste korte nacht zaten Anna en Jonas allebei met hun rug tegen de eik. Ze staarden ieder een andere kant op. De schemering kwam langzaam terug en ze zochten beide in een andere richting naar de Poolster.

‘Als ik hem zie...’ zei Anna.

‘... dan lopen we meteen van hem weg.’

‘We lopen naar het zuiden. We gaan dag en nacht door.’

‘Na drie dagen en nachten zijn we bij de Rijn en dan lopen we met hem op.’

‘Ik kan werken als knecht.’

‘Ik kan wassen en helpen in het huishouden.’

Anna speurde vol ijver de sterrenhemel af. Tussen de schemerwolken ontdekte ze soms een combinatie van sterren die leek op het sterrenbeeld dat ze zocht. Maar de Poolster liet zich niet zien. Ze woog

iedere ster zorgvuldig af tot ze de zwakke schemer herkende. ‘Ik heb hem! We kunnen gaan...’

Anna kreeg geen reactie. Ze hoorde alleen maar de stilte, en toen hoorde ze een andere stem.

‘Jij bent het.’ Het was de stem van Jakob, en Anna voelde hoe haar hele lichaam verstijfde.

Ze durfde niet te kijken en ze hoopte dat als ze maar heel stil was, alles weer weg zou gaan en dat ze wakker zou worden uit een donkere droom.

Maar Jakob ging niet weg, en toen ze zich omdraaide zag ze hoe hij de steel van zijn schop naar achteren liet zwaaien. Hij stootte het lange plat met de metalen oplegger met al zijn kracht in Jonas’ borstkas. Anna hoorde een doffe klap en daarna het kraken van de ribben. Ze wilde gillen, maar er kwam geen geluid uit haar mond. Jakob leek bezeten en hieuwde door alsof hij op een stugge slootrand inhakte. Toen het kraken was verstomd en alleen het doffe gebons aanhield rook Anna de stank van het slachthok, het zuur van gal en de metalen geur van bloed. Toen pas voelde ze haar benen weer en ze rende zo hard als ze kon, niet naar het zuiden, maar in de richting van het huis.

8

Ze bleef twee dagen en twee nachten in bed liggen. Niemand sprak met haar. Zelfs Martha niet. Pas op de derde dag kwam haar vader naar haar toe.

‘Hoe kon je dat nou doen?’ Hij keek naar het kleed dat voor haar lag. Anna wist niet wat ze gedaan had, dus kon ze geen antwoord vinden.

‘Waar hebben wij dit aan verdiend?’ Die vraag begreep ze ook niet. Haar vader kwam naast haar op de bedrand zitten. Hij staaarde naar de bedstee waar haar moeder nu eens niet in lag te kermen. Anna vocht tegen de tranen die langzaam haar ogen vulden.

‘Er is vanavond een gericht. We moeten iets beslissen.’ Anna wist

niet wat dat betekende. Toen liet haar vader zijn hoofd in zijn handen zakken. Zijn schouders schokten en Anna begon eindelijk te huilen.

De beslissing van de ouderen werd zonder inspraak van haar vader genomen. Anna werd verbeurd verklaard. Ze hoorde nu bij niemand en was eigendom van het dorp. Er werd gevonnist alsof ze vee was in een geschil tussen twee boeren.

9

De man met de kraalogen zette zijn hoed op toen hij de woning van de predikant verliet. Met zijn handschoenen klopte hij wat zand van zijn jas. Hij keek even om zich heen en haalde een uurwerk uit zijn vestzak. Toen hij het dichtklapte, liep hij in de richting van het huis. Anna wist dat ze weg moest, maar ze rende niet naar buiten. Ze rende niet langs de eik en over het droogveld. Ze liep niet naar het zuiden. Ze zocht niet naar de Rijn. Ze wilde niet vluchten zonder hem, dus bleef ze staan en ze zag de man en haar noodlot stap voor stap dichterbij komen.

‘Het is gebeurd, meisje.’

Wat is er gebeurd? wilde ze vragen, maar ze wist dat ze deze man niet kon laten wankelen.

‘Ik weet het,’ zei ze. En na een korte stilte: ‘Waar brengt u me heen?’

‘Dat zul je wel zien.’

‘Bent u voor mij gekomen?’

‘Je zou toch geen vragen meer stellen?’

‘Waarom laten ze me zomaar meenemen?’ Even leek de man te twijfelen bij deze vraag. Toen draaide hij zijn hoofd en knipperde met zijn kraalogen in de richting van het zuiden.

‘Ha! Dat is een goede vraag... Dat zou ik echt niet weten, meisje. Je hebt roofdieren en je hebt kuddedieren. Ik denk dat jouw ouders tot die laatste groep behoren... Pak je spullen maar. Je hoeft niemand gedag te zeggen. Daar is nog nooit iemand beter van geworden. Je hoeft nu geen herinneringen meer te maken. Het is beter om zo min moge-

lijk mee te nemen van hier.’ Bij die laatste zin tikte de man met zijn wijsvinger tegen zijn voorhoofd.

Anna ging niet naar binnen om haar spullen te pakken. Wat zou ze mee moeten nemen? ‘Heeft u hem betaald?’ Ze smeede de vraag giftig in de modder voor zijn voeten. De man bracht een hand naar zijn mond en trok met zijn vinger een lijn door het litteken naast zijn neus.

‘Ik zal je hier niet slaan, maar iedere volgende vraag bepaalt of jij de reis zittend op een bankje maakt of gekneveld in de bagagekoffer. En geloof me, dat doet nog steeds minder pijn dan het antwoord op je vraag.’

Hij pakte haar pols en trok haar mee in de richting van het rijtuig. Anna keek niet meer om naar het dorp van planken. Ze staaarde naar de eikenboom. Dat was de enige herinnering die ze wilde meenemen van deze plek.

HOOFDSTUK II

Het theater

Anton Vroom geloofde niet in het noodlot. Hij geloofde niet in voorbestemming en het was voor hem ook moeilijk om een goddelijk plan te zien. Hij geloofde in de eigen verantwoordelijkheid van de mens, dat wel. Natuurlijk zorgde het toeval soms voor een uitzonderlijke samenloop van omstandigheden, maar je bepaalde zelf of je je daardoor liet verrassen.

‘Kijk naar buiten. Blijft het droog, denkt u?’ Vroom keek de man die tegenover hem zat strak aan. Zijn ijsblauwe ogen dwongen de man in de richting van het raam te kijken.

Misschien was Anton daarom wel notaris geworden. Niet omdat hij zo veel vertrouwen had in het geschreven woord. En ook niet omdat hij het als zijn missie zag om het ‘heilige verbond van afspraken’, zoals zijn concurrenten het noemden, te bekrachtigen.

‘En vergeet niet, we wonen in Nederland, mijnheer. Iedere westenwindvlaag kan uw voorspelling van de tafel blazen.’

Het vak was hem niet in de schoot geworpen door zijn vader of diens vader, en na zijn opleiding had hij diverse veel interessantere keuzes kunnen maken. Maar Vroom had bewust voor het notariaat gekozen.

‘Het zou wel eens droog kunnen blijven.’ De man bromde het van onder zijn borstelsnor, die hem meer op een terriër deed lijken dan op een man die zijn respect verdiende.

‘Het zou wel eens droog kunnen blijven.’ Vroom herhaalde de woorden een fractie langzamer dan de borstelsnor ze uitgesproken had. Ze dreven daardoor wat onbenullig door de kamer, precies zoals Vroom het had bedoeld.

‘Maar het zou ook wel eens kunnen gaan regenen.’

De man wreef met zijn linkerwijsvinger hard door de snor, alsof hij het de stugge borstel kwalijk nam dat hij zijn eerdere uitspraak had laten passeren.

Het was de twijfel die Vroom het beste kon verkopen. Juist omdat hij daar zelf niet in geloofde. Hij verafschuwde vraagtekens, omslachtigheid, gefluister en geneuzel. Hij minachtte mannen die zich overgaven aan de situatie. Aan de grillen van het zogenaamde plan dat hun zelfgekozen God voor hen in petto had.

‘Ik zal u uitleggen wat ik bedoel.’ De borstelsnor hing nu achterover in de stoel die Vroom bewust wat lager had laten maken dan de zijne.

‘Er zijn mannen die vertrouwen op inschattingen en aannames. Ze kijken naar buiten en zien een blauwe hemel. Misschien ontdekken ze een wolkje en in de verte een tweede iets grotere wolk, maar ze zien deze natuurverschijnselen niet als bedreiging voor een droge dag. Ze zijn optimistisch. Ze denken: gisteren was het droog en toen waren er drie wolken aan de hemel; vandaag zie ik er twee, dus zal het niet gaan regenen. Ze onderschatten de wolk. Ze vergeten even dat die wolken op hun beurt dromen van een stortbui. Het zal wel loslopen, denken ze, dus ze lopen naar buiten.’

De man met de snor knikte en gaf daarmee aan dat Vroom hem rustig mee kon voeren op het pad dat allang was uitgestippeld.

‘U begrijpt waar ik heen wil.’

‘Ja. Die mannen worden nat?’

‘Ja, natuurlijk worden ze nat. Maar waarom worden ze nat? Niet omdat ze het weer onderschatten. Niet omdat ze een verkeerde inschatting hebben gemaakt. Ze worden nat omdat ze geen paraplu hebben meegenomen! Begrijpt u het nu?’

‘Ze worden nat omdat ze geen paraplu hebben?’

‘Ze worden nat omdat ze het de wolken toestonden hen te verrassen.’

De borstelsnor ging opnieuw voorzichtig op en neer.

‘Dat onderscheidt ons van de beesten, meneer Bos. Wij hebben de middelen tot onze beschikking om ons te behoeden voor situaties die wij liever niet willen ondergaan. En daarom zitten wij hier vandaag. Omdat u dat inziet. U ziet in dat er geen tragedie bestaat zolang u de tegenwoordigheid van geest bezit zich hier vooraf tegen te wapenen. Dat is wat ik u bied: tegenwoordigheid van geest. Met dikke permanente inkt op kraakhelder en eeuwig blank papier.’

11

De stad stuipte. Er waren plekken – rond het Rokin, de grachten en aan de andere kant, in het oosten – waar de groei de voornaamste oorzaak leek te zijn. De blinde dromers, de bouwers, de grote meneren met hun parken, paleizen en hotels haalden hun schouders op bij de onrust en wezen naar de toekomst, maar de convulsie die je echt kon ruiken, zien en proeven speelde zich vooral af in het donkere deel van de stad: de sloppen van de Jordaan, de tuin die bezaaid was met onkruid.

Voor Vroom was die chaos van de werkelijkheid veel aantrekkelijker dan de afgemeten architectuur van de nieuwe orde. Je kon een contract, een testament of een akte opstellen, maar die documenten kregen pas nut als de regels die ze bewaakten werden overtreden. Je kon een stedenplan met dikke inkt belijnen, maar het ging uiteindelijk om de invulling en de overschrijding van die grensgebieden. Daar speelde het echte leven zich af. Niet in het hoofd, het hart of zelfs de onderbuik van de stad, maar in de cloaca. Het riool van de stad was smerig en de bestuurders keken er liever voor weg, maar in het donker woekerde het rustig door en in de anonimiteit van die chaos voelde Vroom zich eigenlijk het meest op zijn gemak.

Daarom maakte hij er een gewoonte van om dit deel van de stad regelmatig te bezoeken. Je kon de echtheid ruiken in de stront van de Amsterdammers die op slechte dagen de grachten zo troebel maakte dat het leek alsof je eroverheen kon lopen. Je hoorde hem in het me-

deklinkerloze gebalk van de buurvrouwen die tijdens het wassen de straat in de volle breedte in het zicht hielden op zoek naar ‘kansies’ of anders wat simpel geroddel. Je zag de echtheid in de doffe ogen van de arbeiders als ze van of naar de kroeg liepen om maar overal te zijn behalve thuis of in de haven. De sloppen waren anders gekleurd dan de rest van de stad. Het zand was donkerrood van het bloed dankzij het slachtafval, het illegale prijsvechten en de nachtelijke vechtpartijen tussen de dronken zeelui en de ongefundeerde principes die ze leenden.

12

De doolhof van de sloppen leidde Vroom vrijwel altijd naar het Fransep pad. De pestgeuren van de rottende grachten maakten dat mannen van zijn stand dit deel van de stad nooit zouden bezoeken, maar Vroom had een specifiek doel. In een zijsteeg van het pad lag de krakemikkige kapperszaak van Weissman. Op het ooit zo statige bord waren alleen de laatste vier letters van ‘coiffeur’ te lezen.

Weissman was een kapper van de oude stempel. Hij wist wanneer hij zijn mond moest houden. En hij wist wanneer hij moest spreken, en vooral voor die laatste eigenschap maakte Vroom de omweg.

‘Het weer draait.’ Weissman haalde zijn mes een aantal keer langs het leer. Hij was van een raadselachtige eenvoud, of een berekenende diepgang. Voor Vroom was het verschil daartussen minimaal.

‘Het wordt drukker op straat.’

‘Ja.’ Weissman zei eigenlijk nooit nee. ‘Het begint weer te broeien.’

De kapper had geen instructies nodig. Hij wist hoe Vroom zijn snor droeg en hij begreep wat zijn klant wilde horen.

‘De mensen zijn boos. Ze zien dat de stad opbloeit en ze merken ook dat ze vergeten worden. Het is een eiland en het aantal drenkelingen neemt toe. Steeds meer monden om te voeden, terwijl de koek slinkt.’

Weissman schonk zijn klanten na het middaguur een zelfgestookte

jenever. Het was gebruikelijk in dit deel van de stad. Het bitter werd met water aangengend tot een soort grog. Spraakwater. Eigenlijk pas drinkbaar vanaf het achtste glas. Vroom bood hem een sigaar aan, die Weissman in een zakdoek rolde en opborg onder de toonbank.

‘Wat heeft de Amsterdammer aan een station? Waar zou ik heen willen? Wat hebben wij aan al die hotels? Wie gaat er nu naar een park? Er is geen tijd en er is geen geld. Als je het mij vraagt, wachten de heren gewoon rustig af tot we weggerot zijn en dan dempen ze dit moeras en bouwen een paleis op onze beenderen.’ Weissman blies de haartjes uit de nek van Vroom. De intimiteit tussen een man en zijn kapper ging eigenlijk veel verder dan die tussen een man en zijn vrouw.

Vroom knikte goedkeurend terwijl Weissman een doek in het warme water liet zakken. ‘Brood en spelen. Meer heeft het volk niet nodig.’ Hij streek een lucifer aan en bracht hem naar zijn sigaar.

Vroom was niet meer de enige klant in de kapperszaak. In de stoel naast hem was een man met een bolhoed gaan zitten. De man droeg twee imposante bakkebaarden die het hoofddekseel leken te stutten. Het was een raar gezicht, de hoed op twee pootjes, zeker omdat het modebeeld anders voorschreef. De man weigerde het glas dat Weissman hem aanbood en spuwde in de kwispedoor die onder de spiegelwand stond. ‘Brood en spelen, of drank en vrouwen,’ antwoordde hij ongevraagd. ‘Het gaat om de lusten. Pas als het vuur van de lust gecontroleerd en constant brandt, kunnen we ons als mensen gedragen. Tot die tijd zijn we niets meer dan een op hol geslagen kudde.’

‘U vergeet de ratio, meneer. Wij beschikken zelf. Dat moet u niet vergeten,’ zei Vroom, die het eigenlijk niet gewoon was zich te bemoeien met mensen die hij niet kende.

‘Ha! Zelfbeschikking. Dat is een overgewaardeerd begrip, meneer. Gereserveerd voor de onkreukbaren die het gebruiken als slaapliedje of opium. Nee hoor, wij zijn ten dode opgeschreven, dat is een zekerheid als dag en nacht. Wat we tot ons laatste uur doen is alleen maar bedoeld om dat ene onvermijdbare te vergeten.’